

– Kitap Tanıtımı –

eş-Şeyh Yusuf Hattâr Muhammed, *el-Mevsû'atü'l-Yusufiyye fi Beyâni Edilleti's-Sûfiyye, Matbaatu'n-Nadr Yayınları, 3. Baskı, 2001, Şam.*

Ahmet AZ

Eğitim Görevlisi, Selçuk Dini Yüksek İhtisas Merkezi
Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tasavvuf Bilim Dalı Doktora Öğrencisi
ahmet470536@hotmail.com

Tasavvuf tarihine göz atılacak olursa sufi yaşantının örnekleri peygamberlerin hayatlarında bulunabilir. Nitekim Peygamber Efendimiz'in (sas) yaşamış olduğu asr-ı saadet devri ile başlayan ve tabiî ve tebe-i tabiîn devrini de içine alan İslam'ın ilk iki asrına “zühd dönemi” denmiştir. Bu dönemde yaşayan Müslümanlar, istidatlarına göre kimi tevekküle, kimi halvete, kimi sabır ve mücâhedeye ağırlık vermiş ve böylece ismen olmasa da tasavvufun temelleri atılmış oldu.

Tasavvufun bir ilim olarak ortaya çıkıp, kavramlarının literatüre girdiği ve prensiplerinin belirlenip sistemleşmeye başladığı dönem ise “tasavvuf dönemi” olarak isimlendirilmiştir. Bu dönemde, istiğrak ve sekr halinde serdettikleri şathiyeleriyle birçok tartışmaya sebep olan Hallac-ı Mansur ve Beyazid-ı Bistamî gibi sufiler yetişmiştir.

Altıncı yüzyıla gelindiğinde, Ahmed Gazali ve İbnü'l-Arabî ile başlayıp Abdülkerim el-Cîlî ile Tasavvuf Düşüncesi zirveye ulaşmıştır. Bu dönem, sosyal açıdan tarikatlarla karşılaştığı için “Tarikatlar dönemi” ya da İbnü'l-Arabî'nin varlığın birliği anlayışının yayılması sebebiyle “vahdet-i vücûd” dönemi olarak isimlendirilmiştir. Bu dönemde tasavvufun çeşitli konu ve şahısları üzerinde şiddetli tartışmaların yaşandığı görülmektedir. Bu, doğal bir refleks olarak bir

Tasavvuf savunmasını da beraberinde getirmiştir. İşte burada tanıtmaya çalışacağımız eser de bu tartışmaların bir ürünü olarak görülebilecek bir eserdir. Özellikle tasavvufun Kuran ve sünnetten kaynaklarının ne olduğu, sahih bir tasavvuf yolunun şartları, tasavvufun dindeki yeri, tasavvufun diğer dini ilimlerle ilişkisi gibi daha birçok konuya açıklık getirmektedir. Elimizde bulunan ve üçüncü baskı olan bu kitap, önsöz, takriz, iki ana bölüm ve sonuç kısmı olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır.

Kitabın yazarı eş-Şeyh Yusuf Hattâr Muhammed, Tefsir, hadis, felsefe ve tasavvuf olmak üzere dört farklı alanda doktora yapmış bir akademisyendir. Yusuf Hattâr'ın bu eseri, tasavvuf alanında hazırlamış olduğu doktora tezinin basılmış halidir. Kitap, adından da anlaşılacağı üzere tasavvuf ile ilgili konuları delilleri ile birlikte ele almaktadır. Yazar, kitabın başında kitabını; *“Kuran ve Sünnetten delil isteyen, iki cihanda kurtuluşu murad eden, açık ve kati delilleri gördüğünde hakkı kabul edip yüz çevirmeyen, Allah’a davet ve irşad görevinde bulunan, zikir meclislerine ve Peygamber Efendimiz’e (sas) salat-u selam getiren bütün müminlere ithaf ettiğini”* söyler. Konuları ele alma hususundaki başarısına ve kısa zamanda İslam dünyasının her kesiminden gördüğü ilgiye bakılacak olursa müellifin amacı hususunda başarılı olduğu söylenebilir.

İsmi yazarın adından alan *Mevsû’atü’l-Yusufiyye* adlı bu eserin telif sebebi, yazarı tarafından önsözde şu şekilde ifade edilmektedir: *“Bu dönemde İslam ümmeti; (tasavvufu) savunanlar ve karşı çıkanlar olmak üzere acı bir çekişme içine girmiştir. Birinin sünnet dediğine öteki bidat demiş ve bu sebeple asıl vazifemiz olan Müslümanların ‘yekvucut olması’ hususiyetini unutmuş durumdayız. Peygamber Efendimiz’in (sas) buyurduğu gibi: ‘Mü’minler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar’... Hâlbuki İslam külliyyatında başka konu yokmuş gibi tartışılan bu konular/ihtilaflar birkaç meseleden ibarettir. Bu yüzden kimsenin itiraz edemeyeceği, Kuran ve Sünnetten deliller getirerek meseleyi kökünden halletmek istedim. Ki, Allah ve Resulünün bize emrettiği gibi Müslümanların halleriyle hâllenip tek yürek olalım. Bununla birlikte ünsiyet olması için ulema ve ariflerin sözlerinden de nakillerde bulundum...”*

Tasavvuf ile ilgili konuları kapsayıcı ve sade bir dille ele alan yazar, çağdaşı olup da bu kitaba muttali olan birçok âlimin hüsnü kabulüne mazhar olmuştur. Kitabın başında kitapla ilgili takrizlerine yer verilen âlimler şunlardır. Şeyh Abdurrahman eş-Şağâvirî, Ahmed Nasîb el-Mehâmid, Şeyh Edîb el-

Kellâs, Mustafa Abdurrezzak Türkmenî, Hüseyin b. eş-Şeyh Musa, Muhammed b. eş-Şeyh Musa, Şeyh Yasin el-Hatîb, Adnan b. eş-Şeyh İbrahim Hakkı, Muhammed Said el-Kehîl.

Birinci bölüm, *Tasavvuf, tevessül, İstimdâd, Mevlüd, Teberrük, Hazret, Zikir esnasında hareket etme, el öpme, seyyid/efendi kavramı, bir kimse için ayağa kalkma, cehri zikir, “Allah” zikri, def çalma, tesbih, kaside/ilahi söylemek ve dinlemek, Kuran-ı Kerim’in sevabının ölümlere faydası ve kabir ziyareti konularından oluşmaktadır.*

Bölüme yazar öncelikle Tasavvufun tanımını, kaynağını, önemini ve esaslarını incelediği bir konu ile giriş yapmaktadır. Yazar burada akide, ahlak, cihat ve davet olarak nitelediği Tasavvufun kaynağının İslam, iman ve ihsan olduğunu, hedefinin ise çirkinlikten arınıp batını islah ederek her türlü güzel sıfatlarla bezemek olduğunu ifade eder. Hal böyle olunca Tasavvuf, ismen olmasa da Peygamber Efendimiz (sas), Sahâbe ve Tabii hayatının ta kendisi olmaktadır. Zira isimlendirmenin bu dönemden sonra ortaya çıkmış olması buna mani değildir. Sonradan Hadis ilmiyle ilgilenenlere muhaddis, Arapça kaide ve kurallarıyla ilgilenenlere Nehâvî, Tefsir ilmiyle ilgilenenlere müfessir denildiği gibi, Nefis terbiyesi ve seyri sülûk ile ilgilenenlere de sûfi denilmiştir.

İkinci bölümde, *cemaat halinde zikir, Allah için sevme, biat etme, mürşid, sohbet, fırka-i nâciye, vird, keramet ile istidrac arasındaki fark, şatahat, vahdet-i vucûd, ittihad ve hülûl, Muhyiddin b. Arabi ile ilgili ortaya çıkan problemlerin çözümü, mücadele, tarikat ve hakikat, sünnet ve bidat, Kuran-ı Kerim ile şifa/rukye, mezhepler, Salih ve âlim kimselere karşı edep, Müslüman kadının örtünmesi, evvâbin namazı, Kuran’a abdestsiz dokunma, Cuma namazının ilk sünneti, zuhru âhir, cenaze sahiplerinin yemek pişirmesi, definden sonra ölüye yapılan telkin, namazların kazası, ezandan sonra Peygamber Efendimize salat-u selam getirme, tahiyyat’ta işaret parmağını oynatma, teravih namazı, selefe göre te’vil ve mecazın varlığı konuları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Yazar bu bölümü selefe ittiba hususunu vurgulayan şu beyitle sonlandırmıştır:*

وكل شر في ابتداء من خلف كل خير في اتباع من سلف

“Bütün hayırlar, selefe tabi olmakta, bütün kötülükler halefin ortaya çıkardığı bidatlardadır.”

Çalışmanın bu bölümünde tasavvufi konularla birlikte sıkça sorulan ve zaman zaman tartışılan fihri ve itikadi konular da ele alınmıştır. Müellifin bu

konuları ele alması, kitabın bu ilimlerle meşgul olan ehl-i ilim yanı sıra, (ithafında da işaret ettiği gibi) Arapça bilen herkesin istifade edebileceği bir eser olmasını amaçlamasından kaynaklanır.

Eserin **sonuç bölümünde** ise yazar; açık seçik bunca delilden sonra artık dine, kitaba ve sünnete bağlanmanın ve düşmanlara karşı birlik içerisinde olmanın gerekliliğine dikkat çeker. Peygamber Efendimizin (sas), “La ilahe illallah” dediği halde bir adamı öldüren Üsâme b. Zeyd’e nasıl sitem ettiğini, deliller bu kadar açık iken Müslümanların daha ne zamana kadar birbirini tekfirle uğraşacağını, imanın kemale ermesi için heva ve heveslerden vazgeçilmesi gerektiğini vurgulayarak kısa bir dua ile kitabını bitirir.

Yazarın telif üslubu, ele aldığı konulardan her birinin, etimolojik ve terimsel tahlillerini yaparak, benzer kavramlarla ortak ve farklı olduğu yönlerini ortaya koymak, ardından Kuran-ı Kerimden ve Sünnetten deliller, Sahabe ve Tabiin hayatından/sözlerinden örnekler, ulemadan aktarılan konuyla ilgili görüşler ve akli deliller çerçevesinde konuyu işleme şeklidir. Müellif zaman zaman konuyla ilgili itiraz ve inkârlara da değinerek bunlara cevap vermeye gayret eder. Arapça şiir ve kasidelerden de bolca istifade eden yazarımız, genelde kısa bir değerlendirmeye konuyu sonlandırır.

Eser içinde yer alan ayet, hadis ve selefin sözlerinin kaynağının dipnotta verilmesi, asıl kaynaklara ulaşmak isteyen okuyucuya ciddi kolaylıklar sağlamıştır. Ayrıca müellifin sade ve açık üslubu sayesinde, ana dili Arapça olmayanların da kitaptan kolaylıkla istifade etmesine imkân sağlamaktadır. Bu özelliklerinden dolayı, kaleme alınmasından kısa bir zaman geçmiş olmasına rağmen pek çok medrese ve İslami ilimler enstitülerinde ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Bu önemli eser, henüz dilimize çevrilmemiştir. Burada eseri ve önemini aktardıktan sonra bu işi ehlinin dikkatine sunmak istiyoruz.